

Jacques Rabemananjara

Karácsonyeste '47

*Ott, fönn, egész fönn, ragyog egy csillag
mint szikrázik pezsgőcsepp, friss vércsepp
csillan
az Éj láthatatlan hatalmas serlegében.*

*Egy harminchárom éves bíbor csillag
ott, fönn, a végtelenség másik végén.
egy szikrázó csillag csillantja
Mi nekem jár, örömet és azúrt, részemet a karácsonyból.*

*A fekete rácsok lezárták a holt év
karikás – súlyos szemét.*

*Kis patkány, nyugtalan, babrál
ott nyugtalan,
a cella sarkában, hol
boldogságom és a Nap kitörő újjászületése
előtt meghalt életem összeverődő csontjai zörrennek.*

*A tér széles útjain
a vidámság járdáin
dalolva kórusban, hajuk leng a szélben,
bolondul kacagva,
mennek az új év Köröndje felé.
Táncolnak, kiabálnak
a csillagok-részegítette széptevők
a rózsák-koszorúzta tavasz*

*A kiséger
fürge-finom orrával szippantja
kadáver-szagát az időnek*

Jacques Rabemananjara (1913–2005) madagaszkári költő és drámaíró, Franciaországban tanult, ahol barátságot kötött többek között L. S. Senghorral. Később hazatérve Madagaszkár képviselője lett a francia nemzetgyűlésben (1946). Egy évvel később Madagaszkár függetlenségét követelte a Francia Unión belül. Letartóztatták és életfogytiglani börtönre ítélték. Csak 1956-ban szabadult. A hatvanas években a felszabadult országban miniszter, sőt miniszterelnök-helyettes lett. Az 1972-es eseményeket követően, kikerülve a politikai hatalomból, önkéntes száműzetésbe vonult (ismét Párizsba). Mély hazaszeretettel átíratott verseinek jelentős részét börtönévei idején alkotta.

*mi belopódzik
a falánk pincébe.*

*Mit csinálsz ott, aki egymagadban meditálsz,
a kovácsoltvas ágyadon
s szűzi álmatlanságok örült heve éget.
Szívedet és lágyékkodat
ezerkilenszáznegyvenhét bolha és poloska marja
s tiszta véredtől részegülnek.*

*Csak rágom, keserű számban újra és újra rágom
ártatlanságom puha és tört csontját
s az igazság liliom-virágát
és mindezt lelkem borával
százezer éve érlelt borával öblítem.
Ó, én királyi karácsonyestém! Karácsonyestém!*

*De ki jár ott lassú, holdkóros léptekkel,
a csönd csúcsán,
kihunyt szemekkel, milyen fantom?*

*Ki jár ott, neki-nekikoppanva a falaknak,
a hideg és meztelen kőnek,
koronáját vesztett király vérbe borult, nemes fejével.*

*A fekete rácsok lezárták a holt év
karikás-súlyos szemét.*

*Ott fönn, egész fönn, ragyog egy csillag,
gyöngyözik
mint egy pezsgőcsepp, friss vércsepp
Ki jár ott lassú, holdkóros léptekkel?*

*Sarokvas nélküli háromszoros vastag
súlyos kapu nyílik hirtelen.
Vajon ki jó és sugárzik
a hajdani álmok és világló remények körtáncában.*

*Az emlékezés szép Hercege
kezét vállamra teszi
és dalol fájdalmas bölcsődalt
hinnéd az égbolt széthullását kórusban ünneplő szűnyogok
aranyhárfa-futama.*

*Fenn, ott, a magasban, szökken egy csillag
égen pezsgősüveg-dugó!*

Új évtől részegülten, tántorogva kívánságok és rózsák
súlyától
ki iszik majd az éj
hatalmas ében-kupájából?

Apám, anyám, szomjas vagyok!
Feleségem, lányom, szomjas vagyok!
Torkom szakadékában lángol
a szikrázó szabadság,
frissességét soha nem ismerhettem!

Szomjas vagyok, barátaim, szomjas!
Mióta világ a világ,
s dalol a tiszta-sima hullám,
ember még sohasem volt ily szomjas.

Boltozat a lelkem, s benne
a szabadság dugója durran.

Új évtől részegülten, tántorogva kívánságok és rózsák
súlyától
ki iszik majd az éj
hatalmas ében-kupájából?

Hány csillag csillan ott fenn,
hány csillag csillan
ott fenn, a végtelen szívében
ott fenn, künn,
legelőn szelek szabad és zümmögő rajában
az Örökkévaló virágos rétjén.

A kisegér
fürge-finom orrával szippantja
kadáver-szagát az időnek
mi belopózik
a falánk pincébe.

A fekete rácsok lezárták szemhéját
minden égitestnek
Egyetlen, csak egy csillag csillan,
gyöngyözik ott fenn,
pezsgő- és friss vércsöpp
az éj láthatatlan kapujában:
egyetlen egy csillag!...

(Állami börtön, Tananarive, 1947. december 31.)

Mese Bakolinak

Denise-nek

*Dél volt, versbe kezdtem,
alkonyidőn
vers születését megfojtották kezeikkel
a halál küldöttei, a kínzások és az éj
szörny-tüzű hírnökei.*

*Sáros lábaikkal szennyezték
az aranykapu lépcsőit
Beszennyezték puha-gyapjú szőnyegem,
a halál küldöttei, a kínzások és az éj
szörny-tüzű hírnökei.*

Jó estét, Uraim! Mit akarnak tőlem?

*Sötét szemmel vizsgálták
a falak összekötő vonalait,
virágos közönyét a parknak, hol pálmák zizzennek,
a kínzások és az éj szörny-tüzű hírnökei.*

*Sorban felforgattak díványokat, foteleket, székeket,
éjjeliedényt, kibeleztek párnát, matracot et caetera et caetera,
ahogy elnézte az ember őket, fűzőjükig merülve kapott parancsaikban,
zavartan annyi virágja-borított liliom között,
azt mondhatnánk, a tabernákulum lábánál meglepett szentségtörők.
Százezer tonna lelkiismeret-furdalás folyik már agyukból,
mint ólom a parázs alatt.*

*De hát kit akarnak letartóztatni, annyi nemes lélek között?
És az Istenek kertjében melyik tiszta virágot leszakítani?*

*Hirtelen valaki megragadta a vázát, benne alig-nyílván álmodik
a szép, reggeli rózsa, boldogságomhoz a dedikáció.
A váza törik száz darabra! Ó, borzalom! hogy a finom prém-puha
ujjú Arkangyalé helyett mások kezei érintették!*

*A szomorúság kastélyában
valaki egy meggyilkolt, fiatal szerelem halálharangját kondítja,
de a vén bronz első ütésére a harang is megrepedt.
Zokogás vékony hálója hull alá a titkot-őrző toronyból.
Pedig a templom üres volt, mikor megérkeztek hírnökei
a kínzásoknak.*

Vadul, puskatussal és törrel
törtek be hermetikus csöndjébe
a szentélynek, hol az örökfényű tömjén égett.

Vittek mindent, ó, szentségtörés!
még a szegény itatóspapírt is
mi közeledtükre meggyűrődött
az összetúrt asztalsarkon!

A kínzások és az éj
szörny-tűzű hírnökei.

Mormolnak összefüggéstelen és logikátlan szavakat.
Van talán egy Jó Istenük, akihez fohaszkodjanak, áldja meg
őket felbérelt-gyilkos szükségükben?
Kit szólítanak, amikor lábuk alatt a fényes padlót nézik?
Lehet, azt remélik, egy homokszem mélyén
üldözőbe vehetik a sorsom előtt nyitva álló végtelen talányt!
És bekeríthetik lelkem villámló magját?
Itt semmi nem illik gőgös-büszke kezeikhez,
és minden, a hangyák, a szűnyogok,
minden lázad a géppuska- és ágyútűz törvénye ellen.
Átok a bilincsre!
Átok a hóhérok gőg-büszkeségére!
Átok a halál minden zsoldosának arcára!

Mennyire szerették volna ajkaimról
gyűlöletük és szégyenük dupla élével
lekaszálni
szép mosoly-koszorúmat, áldozatomat a Tavasz Isteneinek!

Mit vizsgálódnak az ágyon,
hol még vonaglik az otthagyt lepedők hű fehérsége
melankolikus kísértése
a boldogság kagylóhéjában felgöngyölt álmoknak!
Lehunyor szemem. Összeszorítom öklömet, hogy jobban érezzem
véretem, ahogyan bensőm éjén végigszáguld.
Az alagút végében hirtelen fölborul
az ezernyi szorongás-sarok-típorta szeretett has víziója,
és testünk ölelésétől még meleg ágyban
a szemérmetlen Bánat kíméletlenül szakítja fel női szerveid
utolsó titkát.

Lezárom szemeimet. Összeszorítom öklömet.
Átok a bilincsre,

Átok a hóhérok büszke-gőgjére.
Átok a halál minden zsoldosának gerincére és arcára!

A kínzások és az éj
szörny-tüzű hírnökeire!

Mint a bételt, érdes szótagokat rágnak
ragadozó fogaikkal

Neved? – kérdi, s röhög a tigrisfejű.
Fél? Felfogja vajon az elmozdított bútorok hátán porlódo
iróniát?
Ideges ujja simogatja dzsungelvágó késének markolatját.
Ez még habozik, átlépje-e a határt
ahol a nyájösztön konfliktusba kerül
az emberi lényeggel.

Mit számít? Hinni kell a csimpánzok elsőbbségében,
és várakozó füllel figyelni
zavaros-gurgulázó nyelvükre.

Neved? – kérdi, s röhög a tigrisfejű.

Az északi ablaklyukon át
egy csillagra mutatok – ragyog,
mint szemek partján a könnycsepp,
a mindenség szívébe ágyazott gyémánt.

Vajon melyikük fogja fel valaha is
az égbolt lapjára aranybetűkkel írt szimbólumot?
Egy vércsöpp, Istentől ihletett, hull alá a csillagködökből.
A dísznók azonban sohasem mernék rövidlátó, apró szemeket megitatni
a szikrázó folyóban, melyben a Tejút ragyog.

S mit ér, ha szivárvány-koszorút fonsz magadnak,
mikor a szent szavak és bíborcsiga és a hó és a kék ég
a narancs
egy szelet dísznóbőrrel nem ér fel a szemükben?
Még ma este, nem később, mint ma este.
A zomai¹ sonka-kövéjéért elcserélték

¹ zoma: malgas szó, jelentései: péntek; Madagaszkár (régi nevén Tananarivóának, ma Antananarivóának nevezett) fővárosában péntekenként megrendezett nagyvásár

az Ankay² mesés aranyát, a Mangur³ minden gyöngyét.
És amikor a szemetesgödörbe, döglött kutyák közé vetették
egyenként a Herceg ezüst lándzsáit és
ékszereit?

Mit számít? Hinnünk kell a csimpánzok elsőbbségében
és úgy tenni, mintha odafigyelnénk vadállati röfögésükre!

De hát milyen nyelven beszélnek?
A mi nyelvünk a zenit forrásából ered
és nem illik
az éj agaraihoz, sem a halál küldötteihez.

A mélység feneketlennek tűnik!
Az út nyitva az orkán előtt.

Milyen gyászsíjoló madár
tépi-szaggatja dühödt csőrével a Sötétség túlzásiros húsát?
Hosszú, éles huhogás a tóig billenti az ég széléről a részeg Holdat,
s a Föld és az úr rettentő rettegéstől remegnek.

Csak egy makacsul kiáltó tücsök kihívó hangja
kíséri a surranó halált...

A hegy lábánál társtalan lélek sír ott,
kívül a Városon, hol hajdanán, a Nyáridő pompájában
a Dél csillaga bolondozott döngő-hangú dob és a gyöngéden csengő
kagylóhéj zajára:
Tegnap részegségünk, bizonytalan napjaink minden dicsősége
mik többé nem léteznek...

Te, kisleány!
Te, megkínzott, alkony-tekintetű
édes kicsi húgom.

Ártatlanság-fürdőjünkben
tűnő szüzességük-fürdőjében
meglepett
rémült álmok mit mondtak?
Mit mondtak a hajnali álmok
a halál küldötteinek,
az éj és a kínzások hírnökeinek?

2 Ankay: síkság Madagaszkár északkeleti részén.

3 Mangour (fr.) v. Mangoure (fr.): Madagaszkár: az Ankay-síkságot átszelő folyó neve.

Látod, én leástam,
távol vonulásuk és dühük csikorgó zajától
leástam,
lelkem mély rétegeiig leástam.

Tízszer, százszor
sújtottam szörnyen, szondámmal őserdő-rétemre

Vissza onnan nem tértek

a kínzások szörny-tüzű hírnökei,
a halál küldöttei!

Amikor száz mérföldön át pánikot és rettegést szóró
hatalmas kamionjukon elvittek
– lehet, ez már a halál furgonja volt! –
Mit csináltál, Te, kisleány,
kialudt lámpánk és álmaink árnyékában,
Te, megkínzott, alkony-tekintetű
édes, kicsi húgom?

Az Ősök szerény kövén
jámbor ujjak égettek-e Masoala-foki⁴ illatos gumit és kopált
és ontották-e vérért hó-tollú kakasnak?

Végig a hosszú, sötét úton, amitől féltem,
üres az agyagkorsó és a háromlábú füstölőserpenyő.
A hármason gyékény ott volt, kiterítve, az északkeleti sarokban.
De semmi tömjén, semmi illat
már az alkóvban, csak a Kétségbeesés vigyázta:
ő volt az, a tegnapi sötét Isten, aki ott állt, himnuszától és kultuszától
megfosztva,
a barlang
kettős, szűk, mély-titkú és hétszer-elátkozott
kapuja előtt.
A te barlangod az, ó, szeretve-szeretett kedvesem, hol szolgál-fivéred elte-
mette
a teremtés legszebb kincsét és ezeregy vágy aranyát.
Kétségbeesésed régóta megpróbáltatásaim lidércnyomása.
De semmit nem mutattam belőle
a halál küldötteinek, a kínzások és az éj hírnökeinek.

És ekkor, hosszú, alkony-tekintetű kicsi húgom

4 Masoala-fok: Madagaszkár legnagyobb foka az Antongil-öbölben, a sziget északkeleti részén.

*a Termékeny Föld fia,
igen, mint egy szép napsugár, mosolygott,
látván, az Ősök csákánya
miként hasítja kettőbe az alvó gránitot,
tőri darabokra
a planéta végtelen-héjú, végtelen korú
és sűrű-vastag álmait.*

*Alászállni! Micsoda kaland! Ó, Szédülés! Ó, Rémület!
Járni eksztázisban
a még meg-nem-nyilatkozott istenek s az Ősi Dolgok
között.*

*Mindenki rátalál önmagára e híres, legenda- és szerelem-díszítette dalnok-
ban,
kit önnön-mása keresése a titkok és a fekete birodalom
partjaira vezetett.*

*Föld alatti hajnal vagy Aladdin lámpája? Egy fény,
antik és mindig új, ragyog minden csarnok sarkában.
Érzékek tévelygése... De mondd csak, szép Nahize⁵,
Milyen sors buggyan ki ezekből az alvó,
a Látnok-Költő varázsszavára tüzet hányni kész vulkánokból?*

*Minden összeomlott a mágia bűbája alatt
és többé már nem gondoltam
a halál küldötteinek, a kínzások és az éj hírnökeinek tarkómra zuhanó
bárdjára.*

*Pedig, méz-ajkú húgom,
mégsem talált semmit az évezredes erők kicsi fia
mi a Trópus heves szívét
megdobbantsa.*

*Semmit sem fedezett fel,
hiába merült alá ezer esztendeig az Univerzum
égető középpontjáig.*

*Semmit sem fedezett fel,
mindössze egyetlen aprócska piasztert
szerelem és világosság fényét
kerek formát, mint a glóbusz misztikus kerekége.*

De ők, ők,

5 Fiatallány neve (malgas szó).

*az éj és a kínzások hírnökei,
még ekkor sem tértek magukhoz
a meglepetéstől!*

*Ott vannak, ni, szemüket dörzsölik,
mint akik hirtelen orgia-utáni súlyos álomból ébrednek
ütötték, verték
hogy gyomrát kihányta,
vérét fehéřítette!*

*Verték, a kínzások szörny-tüzű hírnökei,
verték,
mint öblös rezgőtestet.*

*Verték, mint emberi torok
olyan hangosan, olyan csöndben, olyan rekedten még sohasem ragozta
e szó minden árnyalatát: verték!*

*Verték, ahol érték,
arcát, hátát,
elöl, hátul,
fejét, ágyékát.*

*Verték, ahogyan a szolgálólány kezei páholják
a fáradt matracot,
melyből a hajnal szitáján át majd
kirázza, hétszer kirázza
tapinthatatlan porszemeit!*

*S a halál küldötteinek
tátva marad szája réce-jámborsága előtt.*

*Átok a hóhérok gögősségére!
Átok a korbácsra és a szíjakra
Átok a börtönökre, a szorítóvasakra, a spanyolcsizmákra
minden kínzóeszközre, miket gazdáink tudományá
kitalált!
Átok minden idők fizetett pribékei és gyilkosai
érzéketlen éržekeire
Átok a halál zsoldosainak
gerincére és arcára!*

*Egész halkán ismeretlen szavakat suttognak egymásnak,
Néznak egymásra, azután nézik,
gyanúsan,
amint vidáman a nap felszínére bukkan.*

*Üdvözet, Uraim! Mit óhajtanak tőlem, Excellenciás uraim?
Nagyon-nagyon sajnálom, Nagykövetek!*

*Csak egy piasztert tudok ajánlani Önöknek,
egy egész kicsi piasztert, abból az időből
amikor az azúrba öltözött első emberek eltávoztak*

*Meg tudtam őrizni érintetlenül
időtlen ragyogását a kis piaszter
ragyogását
világ ártatlanságának iker-fiát!*

*Ők azonban, ó, igen, ők!
a kínzások szörny-tüzű hírnökei!*

*Csak nevettek, nevettek, nevettek,
mint vásárba induló bolondok!*

*Nevettek teljes óriás-tüdőből
Nevettek összes kannibál-fogukkal!*

*Milyen nyelvet beszélnek
A mi nyelvünk az élet forrásába merül
Nem, nem őknek alkották, nem
az éjszaka kutyáinak, sem a halál küldötteinek.*

*Jó napot, Uraim! ismétetem mégis
Mit akarnak tőlem?
A hajnal, a szentelen hajnal
nem várta meg, míg lassan felébrednek.*

*A hajnal felkelt
egyedül, teljesen, mint síró kisleány,
ki álomba merült arccal könyököl
esténként a Déli ablakban,
a kisleány,
emlékezzenek,
az alkony-kínzott
a mágnes-tekintetű,
a hajnal egyedül vett fürdőt az ártatlanság fürdőjében.*

*Egyedül fürdött őszutó-szüzességében
az őszi tavirózsák között
szivárvány alatt szitáló esőben.*

*Ők azonban nem válaszoltak,
a kínzások és az éj szörny-tüzű hírnökei-*

*Milyen nyelvet beszélnek?
A mi nyelvünk tűz-darabként árad
az isteni-tisztasággal és virág-ártatlansággal
ragyogón izzó Igéből.*

*Azt akarjátok, valamit felfogjanak belőle,
a halál küldöttei?*

*A szegények!
Nagyon, de nagyon szájalmasak!*

*Az éj a Nap hitvesének hiszi magát
és magának lent, nagyon alacsonyan, egy fehér királynő sorsát ígéri!
Kísérik az Ikrek. Vidáman ugrádoznak a transzba esett Kos
és az arany-patájú Bika
mi ráront a hatalmas Útra, hol a Sarkcsillag
ragyog átható ártatlansággal és fiatalon.*

*De ki köpött a Mérleg arcába
és fittyet hányva királyi fényének, ki adott parancsot a csillag elfogására?
Borzalom! Megbocsáthatatlan bűn!
Mindenfelé kihirdették az átkozottak a szentjánosbogár korszakát
s a Nagy Medve vidám eljövetelét!
Már a mamut gaz jogarja a horizontot lezárja
s a Skorpió patái a Szűz ámbra-illatú nyakát tapossák.
Elfordítom, mint a hattyú, fejemet.*

*Lassan, lassan, moha és bársony
fojtásával
a csönd beburkolja a Földet:
Éppen csak pihe libben vagy puha szél szórja szét
az ősz hulló leveleit. A halál és az élet
szorít
a végtelen tátongó küszöbén!*

*A csönd csodálatos bájjal burkolja a Földet. Csókot
hint, hol a Szorongás és a Fájdalom
puffadt ajkait
mit a végtelen áhítat érint.*

*A hatalmas Fájdalom és Szorongás
ott ülnek, egymásnak háttal,*

keresztbe vetett lábakkal,
az igazság meggyalázott és szűz ágyán,
teljes hosszában kiterült fajom
kebelén,
ülnek e holokauszt-nyírta haj-hegyen.

De ott, fönny, csillagok bűvös játékára
figyelő, Délre nyíló ablakban
kikönyököl egy síró,
megkínzott,
lággy tekintetű,
szerelem- és alkonyat-ringatta kisleány.

Tapogatózva mit keres
a Sötétség folyosóján!

Sem a lopkodó léptek nyomát
mit a homokban és a perzselt fűvön
hagytak a halál küldöttei,
sem titkos szűrőjét
a Város szent tavának szívében lopni induló Holdnak
sem a romokon még álló monolit oszlopot
Talán még csak nem is egy emlék holttestét
mely már bomlásnak indult a kékdongók mérge nyomán.

Tapogatózva mit keres
a Sötétség folyosóján!
A mágnes-tekitetű
fekete könny- és alkonyat-tekitetű
kisleány!

A megszakadt álomfonal
ott remeg, csupaszon, a dombok-adta csók alatt.

Hív a levetkőztetett szerelem
rózsaszín köldöke lyukat ver
a zárt-ajtós cella nedves kövébe:
csak egy lendület! egy visszhang!

Egy költemény
egy költeménybe kezdtem délben
egy költeménybe kezdtem mit az ártatlanságnak dedikáltam!

Egy költemény is virágba borul
csupa láng csupa bíbor fénylő koszorúba

*a síron, hová hajnalban
a történelem mártírját
helyezik a halál hírnökeinek szörny-tüzes kezei
Minden korok fujtogatóinak és gyilkosainak kezei.*

Börtön
Tananarive
1947. május

*in: Jacques Rabemananjara: Œuvres complètes. Poésie. Présence africaine,
Párizs, 1978. 356 oldal, pp. 247–262.*

Fordította: *Kun Tibor*